

Österängen – Enholmen – Tjuvholmen

Nyköpings kommun

INVENTERING OCH FÖRSLAG TILL SKÖTSELPLAN

Linnea – Natur och Ekologi
Augusti 2017

UPPDRAGET

Samfälligheten vid Österängen, Enholmen och Tjuvholmen har av Länsstyrelsen i Södermanlands län tilldelats medel för att restaurera det igenväxande landskapet kring tomterna i det berörda området i syfte att återskapa ett levande skärgårdslandskap med ett för detta typisk och artrik flora och fauna. Arbetet har föregåtts av en inventering med kartläggning av vegetation och naturvärden med förslag till skötsel av olika delområden för att syftena med restaureringen ska kunna uppnås.

Inventeringsarbetet har utförts av Hans Rydberg, Linnea – Natur och Ekologi, under sommaren 2017. Han har även författat rapporten och tagit de fotografier som finns i rapporten. Fotografierna är även en del av dokumentationen av området. Kartorna har renritats i ArcGIS av Johan Kjetselberg, Naturföretaget, Uppsala.

GEOGRAFISKT LÄGE

Inventeringsområdet hör till Nyköpings kommun i Södermanlands län, och ligger i utkanten av Nyköpings tätort, i den östra delen, norr om sundet som förenar Mellanfjärden och Sjösafjärden. Avståndet till Arnölandet och Linudden är relativt litet. Norrut ligger naturreservatet Labro ängar och Sjösa gård med omkringliggande domäner. Området ligger kustnära och omges av stränder och vikar i Östersjön.

GEOLOGI OCH KLIMAT

Enligt geologiska kartan domineras området av en sedimentär bergart rik på glimmer (ljusviolett färg på kartan nedan) utom på Enholmen där berggrunden företrädesvis är sur och har ett vulkaniskt ursprung (gul färg). Ingen av bergarterna är speciellt lättvittrade och kalciumhalten tycks vara låg, vilket innebär att floran påverkas i mycket liten grad av berggrunden.

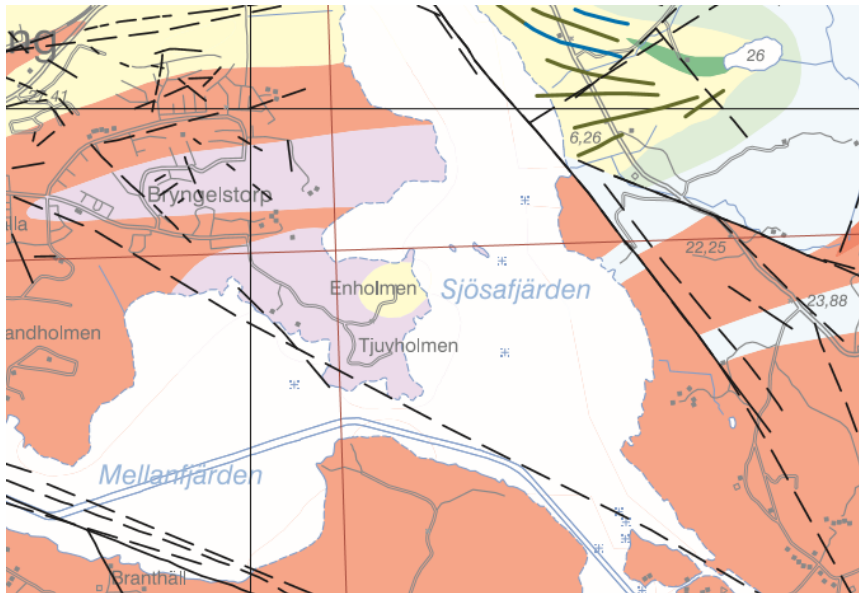

Fig.1 Berggrundskartan, Sveriges Geologiska Undersökning. SGU, kartgeneratörn.

Jordarterna består främst av morän i kanten av urbergskullarna (röd färg på kartan nedan) samt leror av olika slag. Moränen är av urbergstyp och inga kalkstenar har påträffats vid inventeringen. Lerorna är av två slag, dels glaciala leror (gul färg) dels gyttjeleror (gul färg med prickar). Gyttjelerorna finns närmast stränderna och motsvarar läget för strandängarna. Glaciala leror är sådana som bildats direkt vid inlandsisens avsmältning och som avsattes i havet vid istunnlarnas mynnningar. Gytjeleran däremot har ett senare ursprung, har bildats efter istiden och är uppblandad av växt- och djurrester

från havet (tång, grönalger, cyanobakterier, zooplankton mm). Kalkgynnad flora med inslag av ängsnycklar och hartmanstarr på Tjuvholmen har sannolikt etablerats till följd av att musslor, snäckor och kalkflagellater i tidigare skeden lagrats i lersedimenten, vilket lokalt gett högre pH-värden.

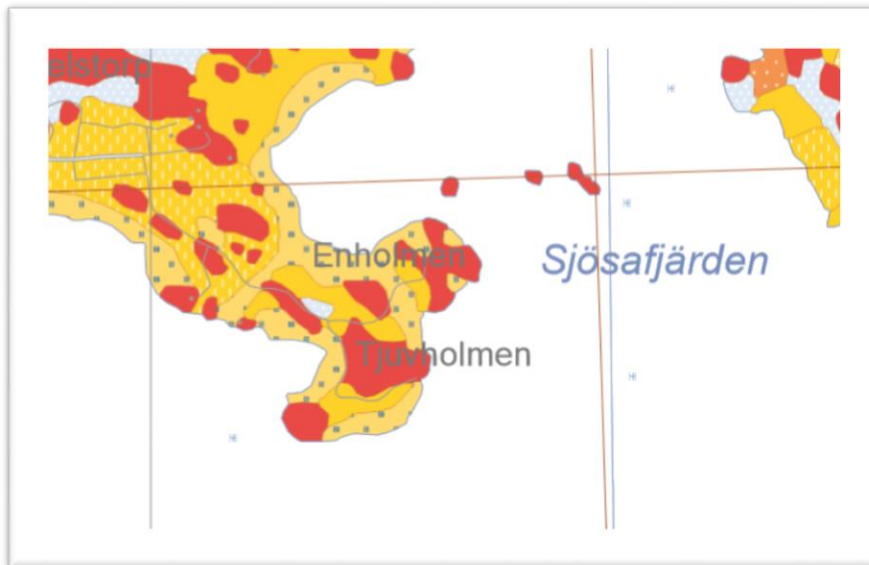

Fig.2. Jordartskartan, Sveriges Geologiska Undersökning, SGU, kartgeneratort.

Topografiskt är området relativt flackt och huvuddelen av markerna ligger på en nivå under 5 meter under havet. Genom att nordpolens glaciärer till följd av ett allt varmare klimat nu smälter höjs havsytans nivå och landhöjningen har i Nyköpingstrakten nu helt upphört. Det innebär att inga nya landområden kommer att blottläggas och på längre sikt tyder dessvärre utvecklingen på stigande havsnivåer och att många av de låglänta områdena, i princip strandängarna, kommer att dränkas. Högsta punkten i området är Tjuvholmsberget med sina dryga 10 meter över havsytans nivå.

Områdets läge vid Östersjön medför ett kustpräglat klimat med något varmare och jämnare temperaturer än i inlandet, såväl under dygnet som under året. Östersjön svalnar långsammare än landmassan på hösten, vilket innebär ett mildare senhöstklimat och i genomsnitt mildare vintrar. Östersjön värms istället upp långsammare än omgivande land, vilket medför att våren är något senare. Växtligheten kommer igång först någon vecka efter inlandet. Årsnederbörden visar en gradient från väster till öster, med 170 mm/år i Nyköpingstrakten mot 130 mm/år i ytterskärgården. Antalet soltimmar skiljer sig dock inte mycket mellan skärgården och Oxelösunds inland (Rydberg & Wanntorp, Sörmlands Flora 2001).

HUR DET BÖRJADE...

Landskapet vid Österängen, Enholmen och Tjuvholmen är historiskt sett en skärgård med öar och mellanliggande vikar och sund. I takt med landhöjningen kom närliggande fastland att bebyggas och det är troligt att det var fiskarbönder som först ockuperade det nyvunna landområdet. Fisket kompletterades med boskapsskötsel, senare odling, och det var framför allt de fruktbara strandängarna som försörjde djuren med vinterfoder. Sommartid gick djuren säkert på skogen och under hösten åt de sig mätta på strandängarna som efterbetades. Slätter och kanske även lövtäkt bedrevs säkert på fastmarken innanför strandängarna. Viktiga slättermarker var diken, skogsbryn och skogsgläntor. Denna generella bild av kustjordbruket i svunnen tid kan, även om detaljer saknas från det aktuella området i denna rapport, tjäna som modell för en diskussion om landskapsförändringarna som gett upphov till dagens landskapsbild och vegetationsförhållanden.

Landhöjningen har under lång tid skapat nya landytor. Grunda bottensediment har blivit gräsbevuxna strandängar, vilka tidigt kom att utnyttjas. När dessa genom landhöjningen kom att flytta längre upp på land övergick de delvis i skog, vilken utnyttjades till sommarbete. Sammantaget är det aktuella området för inte alls länge sedan ett relativt hårt nyttjat landskap.

HUR DET BLEV SENARE...

Under den senare hälften av 1900-talet minskade lönsamheten i jordbruket, mer rationella metoder användes och djurantalet sjönk drastiskt. Detta innebar att tidigare slåtrade och betade marker inte längre kunde skötas utan lämnades att växa igen. Enligt uppgift betades Enholmen och Tjuvholmen av kor och hästar på 1930- och 1940-talen.

Igenväxningen började redan i strandbrynen mot havet, där tidigare öppna gräsmarker började växa igen med vass. Vassen har nu brett ut sig över stora områden, inte minst ute på Enholmen, där vidsträckta vassar nu präglar strandområdena. Innanför vassarna finns strandängar som på några håll, främst på Tjuvholmen, ännu betas och som gjort det under många år, vilket innebär att stora delar av den ursprungliga växtligheten kunnat leva kvar.

Många tidigare betade marker har dock fått växa igen med högrötsvegetation. Så småningom har de övergått i lövskog, främst klibbal, som effektivt koloniserar marken och genom sin kväverika förna ger upphov till näringsrika jordar där bara ett fåtal växter trivs. På ängar som betats i sen tid har skogen ännu inte tagit över. Där växer nu högröter i stora mängder, främst älggräs, vars vita, skummande blomstermattor tydligt visar florans utarmning i ett tidigare förmodligen mer artrikt landskap. Älggräsängar finner vi främst på Enholmen och på Österängen på de tidigare hävdade strandängarna vid Frälsningsarméns sommarkafé. Mindre ytor på Enholmen betades av hästar för bara några år sedan, men även dessa marker befinner sig idag i snabb igenväxning.

Hårdvallsängar och bryn intill uppstickande bergknallar, vars miljöer tidigare betats, har idag vuxit igen till täta snår av hägg och lövbuskar, i torrare delar även av slån och andra taggiga buskar. Döda enar kan man se här och var i dessa förtätade dungar och indikerar en epok där marken tidigare låg mer eller mindre öppen.

TIDIGARE FLORAUNDERSÖKNINGAR

En genomgång av litteratur och herbarier för att se vilka växter som tidigare anträffats har gjorts inom det pågående projektet Nyköpings Flora. Från Enholmen och Österängen föreligger inga äldre uppgifter men från Tjuvholmen har olika botanister samlat växter i äldre tid. Exempel på sådana är jätterams (C. Indebetou 1860 och 1862), norskstarr (A. Lindström 1893), stor nunneört (C. Indebetou 1863), fyrling (C. Indebetou 1865), lundbräsma (C. Blom 1860), ljungsnärja (H. Lyon 1887) och östersjömaskros (C. Indebetou 1862) – samtliga i Riksmuséets skandinaviska herbarium. Ingen av dessa arter har återfunnits vid inventeringen 2017. För några år sedan (2014) upptäckte rapportförfattaren vid Sandstarrstigen (Österängen) en ogräsfläck intill en stuginfart med några ovanliga växter – knipparv, blodvallmo och klockfacelia. Inte heller dessa växter kunde återfinnas, då marken där de växte har förändrats.

METODIK

Inventeringen av området gick till så att samtliga områden besöktes och avgränsades på karta. Gränserna sattes utifrån delområdenas karaktär och skötselbehov, men styrdes också i hög grad av yttergränserna för inventeringsområdet, mot tomter och mot strandängar där kommunen har skötselavtal. Varje delområde undersöktes med avseende på flora, vegetation, djurliv och skötselbehov. Ett antal foton togs som dokumentation. Flera stickprov i området gjordes för att

kartlägga i synnerhet skalbaggsfaunan för att få en bild av områdets lägre fauna. Materialet skickades till Hans-Erik Wanntorp, Brottberga, som bistått med artbestämningar.

BRISTANALYS

Den svåra torkan i Nyköpingstrakten sommaren 2017 kan ha inverkat negativt på inventeringsresultatet då många växter kan ha dött eller förtvinats och därigenom varit svåra att upptäcka. Exempelvis upptäcktes en orkidé av okänt slag med bruna förtorkade blad, omöjlig att identifiera till art. De många frostnätterna i början av maj har inverkat negativt på insektslivet med bland annat stor påverkan på fjärilfaunan. Torkan och den tidiga säsongen gjorde det omöjligt att få en uppfattning om områdets svampar. Med tanke på vegetationens beskaffenhet bedöms denna aspekt som mindre viktig, med andra ord fanns det mycket små arealer lämpliga som växtplatser för rödlistade eller andra intressanta svampar.

BEDÖMNING AV NATURVÄRDEN

Områden som idag hävdas genom bete och/eller slåtter är betydligt artrikare än marker som påverkats genom decennier av igenväxning. Det beror på att nästan alla arter som gynnas av slåtter och bete har sina gröna blad nära markytan. För att kunna utöva fotosyntes måste dessa blad nås av ljus. Vid långvarig beskuggning upphör all fotosyntes och plantorna dör. Istället kommer högväxta arter med blad högt upp på stammen att gynnas. Dessa arter är få och samtidigt mycket konkurrensstarka. Resultatet blir en artfattig flora. När igenväxningen gått ännu längre växer träd och buskar upp och lägger marken i mörker. I sådana områden kan det under våren, då marken innan lövsprickningen nås av solens strålar, vara gott om vitsippor och andra vårblomande arter. I mörkret under de utvuxna lövskrudarna är det bara några få skuggtåliga växter som ormbunkar och nejlikrot som uthärdar.

Rester av ängsflora har vi i området i partier som sköts genom privata initiativ eller som ännu inte helt vuxit igen. Exempelvis hittar vi backnejlika, blåklockor, darrgräs, prästkraze, käringtand och olika dagglåpor. Ytorna är små och försvinnande. Igenväxningen i området är närmast att betrakta som total, med undantag av strandängar på bland annat Tjuvholmen där kommunen har avtal med djurhållare om fortsatt skötsel. De högsta naturvärdena ligger utanför, men i anslutning till det inventerade området, och här kan man hitta en artrik och intressant flora med bland annat ängsnycklar, kärrspira, kärrvial, ormrot, ängsruta och kvällsmaskros, den senare rödlistad som sårbar (VU).

Fig.3. Hartmanstarr

I sammanhanget kan också nämnas Tjuvholmsberget som ligger i direkt anslutning till Tjuvholmsvägen. Klippan nämndes redan 1345, då den tjänade som fångö. På den tiden var det en ö omgiven av ett par meter djupt vatten. Idag är berget genom landhöjningen sammanväxt med resten av Tjuvholmen. Bergets sidor är bevuxna med en närmast ogenomtränglig, naturskogsartad vegetation av intresse för naturvården och har av Skogsstyrelsen klassats som nyckelbiotop. På berget finns gott om nunneörter och på krönet gamla tallar och en värmekrävande vegetation. I en bergkant påträffade rapportförfattaren 2010 mer än tusen exemplar av den rödlistade desmeknoppen, *Adoxa moschatellina*. Berget är ett omtyckt utflyktsmål. Målet är bergets krön där en vidsträckt utsikt öppnar sig över fjärden och omkringliggande öar och landområden. Området har få rödlistade arter. Nära Tjuvholmens båthamn växer i dikeskanten ett relativt stort bestånd av hartmanstarr, *Carex hartmanii*, ett halvgräs som gynnas av slåtter och som är en kvarstående relik från den tid då slåtter var vanlig på Tjuvholmen. Arten är rödlistad som VU (=sårbar) och är i Sverige sällsynt och minskande. En annan rödlistad art är slåtterfibbla, *Hypochoeris maculata*. Den växer i skogsbacken nära koloniområdets P-plats i ett exemplar. Det är en vanligare art, men har bedömts vara "nära hotad" (NT) och hotad i ett längre perspektiv om landskapsomvandlingen fortsätter som tidigare.

BEDÖMNING AV FRAMTIDA POTENTIAL

Hävdgynnade arter överlever ofta som frön i marken. Frögroningen stimuleras av ljus och värme. Det är givetvis slöseri med resurser att ljuskrävande plantors frö ska gro och växa upp till groddplantor i mörker. Detta möjliggör en återkomst av otaliga ängsväxter i en miljö där träd, buskar och högväxta örter och gräs avlägsnas. De kan dock inte återkomma direkt efter en åtgärd då de högväxta konkurrenterna ofta måste "tröttas ut" av mångåriga röjnings- och slåtterinsatser. Med hjälp av stubb- och tuvfräsning med påföljande bete kan processen snabbas upp, men det kan ändå ta tid. Med tiden ökar dock möjligheterna till en mer varierad flora och det finns många exempel på lyckade restaureringsprojekt där man redan efter några år erhållit en väsentligt högre biologisk mångfald. Ljusa ängsbryn med buskar kan efter röjning och slåtter relativt snabbt få en örtrik ängsflora, särskilt där det ännu finns spår av sådana växter i vegetationen.

Förutom med frön kan växter återta tidigare positioner genom att de vandrar in från omgivningarna. Det är positivt att det i området finns kontinuerligt hävdade strandängar med arter som kan flytta in i de restaurerade områdena genom frön som förs med vind, redskap, betesdjur eller med människan själv. Insådd av arter kan prövas men bör göras av lokalt frömaterial eller genom rotbitar.

Sammantaget finns stora möjligheter till ökad biologisk variation i området, främst vad beträffar kärlväxtfloran. Eftersom det inte förlöpt så lång tid sedan hävden upphörde bör det finnas kvar aktivt frömaterial i marken. Andra stora vinster är en markant ökad insektsfauna som dels gynnas av en ökad värmeinstrålning dels av en större variation i växttäcket. Genom åtgärderna skapas också ett luftigare landskap, vackrare vyer och en miljö där vackra träd lyfts fram samtidigt som områdets historik som ett hävdat skärgårdslandskap växer fram. Värdet för det lokala friluftslivet ökar också genom att skogspartierna blir mer framkomliga.

SKÖTSEL

Följande råd är delvis av generell natur och kan fungera som ledstjärnor i arbetet med att skapa fina miljöer i det aktuella området.

Undvik att ta bort allt på en gång! Det är ofta bättre med successiva röjningar, speciellt i betesmarker där igenväxningen gått långt. Det gynnar djur- och växtlivet. Kraftiga röjningar leder också till kraftig gödslingseffekt eftersom rötterna i marken bryts ner och blir till näring.

En bra hagmarksröjning, i området för att skapa ytor av hagmarkskaraktär, ger en varierad struktur med helt öppna ytor, fristående träd och grupper av träd och buskar. Man kan utgå från befintliga öppna partier/gläntor och utvidga dem, eller skapa nya.

Bärande träd och buskar

Buskar och träd som blommar och ger bär kallas "bärande", t.ex. rönn, sötkörsbär, vildapel, nypon, slån, hagtorn och sälg. Pollinerande insekter är en nyckelgrupp i ekosystemet som behöver blommande buskar och träd för att samla nektar. Bären fyller våra frysar eller blir fågelmat om vintern. Vissa buskar, som slån och nypon, kan dock vara väldigt expansiva och behöver då hållas efter så att de inte skuggar ut markfloran. Spridda buskage är dock bara positivt för florans mångfald och frösättning visar ny forskning. Där röjning av buskskiktet föreslås – spara gärna litet nyponbuskar!

Klibbal

Var försiktig med röjning av al i betesmarker eftersom de skjuter stubbskott och betesdjuren inte gillar bladen. Med ringbarkning av träden undviks stubbskott men det kan ta upp till 5 år eller mer innan träden dör och kan fällas. Stubbfräsning är det bästa alternativet, men kostsamt. Högstubbar på 1 - 1,5 meter, där skottbildningen på stammen kapas efter något år och hela stubben tas bort efter ytterligare några år, minskar uppslagen. Kapa annars stubbarna så nära marken som möjligt så underlättas kommande slyröjningar. I områden där det inte kommer att gå betesdjur och som kommer att skötas med manuella röjningar är det bra att tänka på kommande skötselarbete. Avverkning av alskog kommer ge ett mödosamt arbete under lång tid då stubbskotten snart skjuter i höjden. Om man bedömer att det blir svårt att klara arbetsinsatsen är det bättre att låta alarna stå kvar, kanske gallras ur, för att på sikt få fram en alskog. Vid avverkning av stubbskottsbildande träd som al och björk är det ofta bra att göra ett kryss med motorsågen i själva stubben, då röta lättare går ned i veden, vilket hämmar bildningen av nya skott.

Asp

Aspar bör snarare ringbarkas än sågas ned. Friska, medelålders träd brukar ge de värsta uppslagen. Ringbarkning innebär att barken skalas av runt stammen på en fläck av 15-20 cm och ska göras nedanför den nederst sittande grenen. Genom ringbarkningen störs näringstransporten till trädets krona, varefter träden dör. Ringbarkning bör ske vid savningen på våren. Äldre aspar är viktiga för den biologiska mångfalden och bör lämnas kvar och utvecklas till gamla träd.

Älggräs

Älggräset hör till de s.k. högörterna och expanderar starkt då fuktiga betesmarker lämnas att växa igen. Den förökar sig med krypande jordstammar, vilka brer ut sig i alla riktningar. I fuktigare partier kan älggräs bilda stora bestånd vilket leder till att den tidigare grässvålen luckras upp. I området, särskilt på Enholmen och kring sommarkaféet, bildar älggräset vidsträckta bestånd. Älggräs betas gärna av får och getter. Nöt och häst äter inte älggräs men deras tramp kan störa tillväxten. Dock ger

sig djuren inte gärna ut i älggräshaven och trampar eftersom det inte finns någonting att äta där. Älggräset är bara konkurrenskraftigt under orörda förhållanden och den missgynnas av att upprepade gånger bli av med sin bladmassa. Bäst är att slå av älggräset med slitande redskap innan blomningen, d.v.s. i juni, när plantorna är 3 – 5 dm höga, upprepa sedan en gång under växtsäsongen och fortsatt så under flera år. Om man låter får och inte minst getter beta på de älggräsbevuxna ytorna försvinner älggräset snabbare, om man inte har denna möjlighet, måste slåtter av älggräs ske under lång tid. Viktigt är också att efter slåttern ta bort så mycket som möjligt av vegetationen. Det gynnar frögroning av arter som man vill ska ersätta älggräset och öka variationen i växttäcket, samtidigt som man för bort kväve från marken. Om det inte finns resurser för detta är det bättre att satsa helhjärtat på några områden och släppa de övriga. Ett visst inslag av älggräs är inte negativt för mångfalden. Trots att det är en igenväxningsart visar nutida forskning att arten korrelerar positivt med en hög artrikedom i fuktiga slåtter- och betesmarker.

Tidpunkt för röjning

Bästa tiden för huggning och röjning av träd såväl buskar som sly är på vintern när det är tjäle i marken. Ett alternativ är hösten om marken är torr eftersom påverkan på djurlivet minimeras och risken för körskador är liten. Betesdjur kan då släppas in tidigt på våren för att hålla efter oönskad vegetation. Röjning av återväxten av buskar och sly görs med fördel på högsommaren när löven är utslagna och växtens förråd av näring finns ovan jord. Tänk dock på att många fåglar är känsliga för störning under försommaren. Alla åtgärder i skog och lövdungar bör därför undvikas under fåglarnas häckningssäsong.

Planering vid röjningsinsatser

Om man anlitar entreprenörer för röjningen måste man försäkra sig om att de tar hänsyn till natur- och kulturvärden. Allra bäst är att snitsla det som ska lämnas kvar. Det är över huvud taget bra att planera ett område innan röjning, markera de träd och buskar som ska vara kvar, planera fällningsriktningar och körvägar för maskiner som ska åka ut och in i ett område. I vissa områden där grova träd avverkas, kan det vara en stor fördel för den biologiska mångfalden att vissa träd efter fällning får ligga kvar och bli substrat och föda för olika organismer som lavar, mossor, insekter och svampar. Det finns mycket ont om s.k. grov, död ved på Tjuvholmen, Enholmen och Österängen och det är önskvärt att man tänker på detta vid skötseln. Att låta en del träd ligga kvar på marken är också resursbesparande och man kan då lägga tiden på andra, mer angelägna insatser.

Källmaterial

Alexandersson, Assar 1997: Historik för En- och Tjuvholmen med omgivningar.

www.enotjuvholmen.se

ArtDatabanken 2015: Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken, SLU. Uppsala.

Artportalen, uttag 20.8.2017: www.artportalen.se

Coulianos, C-C. & Holmåsen, I. 1991: Galler – en fälthandbok om gallbildningar på vilda och odlade växter. Interpublishing. Stockholm.

Johansson, O. & Hedin, P. 1991: Restaurering av ängs- och hagmarker. Serien Skötsel av naturtyper. Naturvårdsverket.

Jordbruksverket 2006: Restaurering av betesmarker och ängar.

Rydberg, H. & Wanntorp, H.-E. 2001: Sörmlands Flora. Botaniska Sällskapet i Stockholm.

Rydberg, H. 2017: Grundmaterial till Nyköpings flora. Opubl. manuskript.

SGU 2017: Berggrundskartan. www.sgu.se/kartgeneratorn

SGU 2017: Jordartskartan. www.sgu.se/kartgeneratorn

Skogsstyrelsen 1995: Kodförteckning för inventering av nyckelbiotoper.

Skogsstyrelsens nyckelbiotopinventering 2016: <https://skogskartan.skogsstyrelsen.se> (uttag 2016-11-10)

Upplandsstiftelsen 2013: Problemväxter i betesmarker. Faktablad. Upplandsstiftelsen, Natur och friluftsliv.

Virtuella herbariet, uttag 18.11.2016: <http://herbarium.emg.umu.se/>

Öster, M. 2006: Biological diversity values in semi-natural grasslands. Doctoral Thesis in Plant Ecology. Stockholm University.

Ordförklaringar

Biotop = Ett stycke natur med typisk artsammansättning, t.ex. aspskog, mosse, skogsbryn, hållmark

Brunjordsstruktur = en mark med hög näringsomsättning av maskar och andra djur så att urlakning förhindras.

Buskskikt = Den del av vegetationen som består av buskar

Död ved = Delar av träd och buskar som inte längre lever men som finns kvar i naturen, t.ex. kullfallna träd, grenar och kvistar.

Eklåga = Fallen ekstam som ligger på marken och som är död.

Flerskiktat bryn = Bryn med buskar och träd i olika skikt.

Fotosyntes = Den process som innebär att träd producerar socker och syre av solljus, koldioxid och vatten.

Fältskikt = Den del av växtligheten som domineras av gräs och örter, i regel under 1 – 1,5 meters höjd.

Gallbildning = Utväxt på blad, kvistar och grenar hos växter som resultat av angrepp från insekter, svampar, kvalster m.m.

Gradient = Glidande skala

Grässvål = En tät sammanhängande matta av rötter och gräs/örter bildad i betade/slåtttrade gräsmarker.

Halvgräs = En växtgrupp med gräsliknande arter, t.ex. starr, säv, ag och ull.

Hävdad = En mark som är betad och/eller slåttrad/trimrad.

Hävdgynnad = Arter som är vanligare på hävdade marker.

Igenväxningssuccession = En kedja av händelser i växttäcket då en tidigare öppen mark småningom övergår i skog.

Invasiv = används om arter som inte hör till områdets flora men som kommit in med människan och riskerar att breda ut sig i naturen och konkurrera ut inhemska växtarter.

Lund = Sluten lövskog med dominans av gräs och örter.

Lövtäkt = Avskärning av lövbevuxna kvistar och grenar till vinterfoder för boskapsdjur.

Morän = En jordart med en osorterad blandning av olika partiklar, vilken uppstått genom att inlandsisen under sin färd krossat delar av det underliggande berget.

Ohävdad = Sägs om mark som inte betats eller slåtrats under en tid och som börjar växa igen.

Primärsuccession = Det första steget i en vegetationsförändring, t.ex. vid en igenväxning.

Nyckelbiotop = En bit skog med höga naturvärden som innehåller eller förväntas innehålla rödlistade arter. Nyckelbiotoper registreras hos Skogsstyrelsen.

Refugiekaraktär = Vegetation som bildar rester eller kvarlevor från en tidigare mer utbredd vegetationstyp.

Rundhäll = Berghäll som slipats av havets vågor och som sedan frilagts av landhöjningen.

Rödlistad art = Art som är hotad eller är nära att bli det och som är förtecknad i en lista av rödlistade arter.

Sedimentär bergart = Bergart som bildats genom att vittringsmaterial från andra bergarter sedimenterar och pressas samman under tryck.

Signalart = Art som enligt Skogsstyrelsen talar om att det i ett område där en sådan förekommer även kan finnas rödlistade arter. Används i huvudsak för att identifiera skyddsvärda skogsmiljöer.

Karta över skötselområden

Område Ö1

BESKRIVNING

Nära Ängsstugans koloniområde vid Ängsullsstigen ligger en bergkulle som sluttar brant åt söder medan nordslutningen är mer jämnt lutande. Berggrunden är på de flesta håll täckt av morän. På krönet finns ett par fina utsiktspunkter och en rastsoffa. Skogen är gles och i huvudsak bevuxen med 100-åriga tallar, men mot norr ökar andelen lövträd och i brynet mot koloniområdet en tätare vegetation med hägg och sälg. I backen finns också några grovstammiga hasselbestånd. Marken är bevuxen med smalbladiga gräs, under våren finns en del vitsippa och i brynet mot koloniområdet växer ett antal förvildade trädgårdsväxter och buskar, sannolikt spridda med trädgårdsavfall. Sådana växter är rysk blåstjärna, silverarv, armenisk pärlhyacint, vintergröna, äkta kaprifol, bergklint, påsk- och pingstlilja och syrén. Av vilda växter kan nämnas tjärblomster, skogsviol, stinksyska, getrams, stor blåklocka och slåtterfibbla, den senare rödlistad som NT (nära hotad). Bland insekter observerade i område är nötviveln rätt ovanlig men säkert förbisedd, enligt Artportalen bara rapporterad från 6 lokaler i länet.

NATURVÄRDEN

Gammalt tallbestånd, grov hassel och en delvis örtrik flora med inslag av slåtterfibbla, som är rödlistad. Fin utsikt från berget över strandängarna.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

De täta häggbestånden i brynen bör gallras ur kraftigt. De stora sälgarna i brynen mot norr och väster bör lämnas då de är viktiga under tidig vår för humlor, fjärilar och andra pollinatörer. Död ved som finns eller bildas i backen bör få ligga kvar till gagn för arter som är beroende av död ved. De gamla tallarna bör få stå kvar och fortsätta åldras.

Område Ö2

BESKRIVNING

Intill vägen söder om område Ö1 finns en gräsmark som i nuläget slås. Vid brevlådorna står ett vackert bestånd av kardvädd, en ståtlig växt som förvildats från odlade exemplar. Gräsmarken gränsar till ett vassområde.

NATURVÄRDEN

Bestånd av kardvädd i vägkant. Slätterhävddad gräsmark.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Området bör skötas som idag med slätter. Beståndet av kardvädd lämnas orört. Om växten tenderar att sprida sig i omgivningarna bör man sätta in bekämpning. Risken är liten då arten inte är så invasiv i Sörmland som den, främst söderut, ibland kan vara.

Område Ö3

BESKRIVNING

Längs Tjuvholmsvägen finns några villatomter. Mellan dessa och vägen finns ett bryn med en relativt artrik växtlighet. Bland noterade arter märks sumpmåra, stubbtåg, backblålocka, midsommarblomster, gökärt och skogsviol.

NATURVÄRDEN

Artrikt skogsbryn.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

I gräsmarken mot vägen bör slåtter ske, bland annat för att förhindra att lövsly får fäste i vägbrynet. Så sker redan idag, men det är viktigt att kontinuiteten behålls.

Område Ö4

BESKRIVNING

Väster om vägen till Ängsstugans sommarkafé finns en bergknalle samt bestånd av stora granar och tallar mot vägen och några mindre busksnår. Kring tomten finns ett kärrområde bevuxet med vass och älggräs. Här växer en del högrter som strandlysing, fackelblomster och svärdsilja, men det mesta av en tidigare strandängsvegetation är dränkt i ett vasshav där ingenting annat växer.

NATURVÄRDEN

Låga naturvärden men efter skötsel potential till en mer artrik biotop.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Granarna är genom sin storlek och skuggeffekt ett hot mot såväl vegetationen som säkerheten kring närliggande hus och bör tas bort. Tallarna kan stå kvar för att bevara karaktären av barrträdsbevuxen kulle. Ungt sly bör tas bort närmast vägen, medan hassel och bärande taggbuskar tills vidare kan lämnas. Nyponbuskarna är intressanta för pollinerande insekter och bärätande fåglar. Markvegetationen bör trimmas tillsammans med angränsande älggräskärr (mot kaféet).

Område Ö5

BESKRIVNING

Mot Rödsvingelstigen finns en gräsmark som slås och efterbetas med kreatur. Området är stängslat fram till vägen. I gräsmarken ligger en gräsbevuxen dunge med enar, hägg och ett par berghällar. Denna dunge har inte slåtrats. Här växer en delvis örtrik flora med midsommarblomster, backlök, humleblomster, skogsklöver, tre arter daggkåpor, däribland ängsdaggkåpa, och gulmåra, vitmåra och käringtand.

NATURVÄRDEN

Artrik ängsvegetation i och i nära anslutning till dungen.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Om syftet är att betesdjur vid efterbetet även ska hålla efter vegetationen i dungen, bör kontroll visa att så sker, annars bör även denna slås tidigare på sommaren, så vegetationen blir avbetad och de vackra enarna framträder.

Område Ö6

BESKRIVNING

Mellan Rödsvingelstigen och Timotejstigen finns en fuktig högörtäng med dominerande älggräs. Centralt står en stor dubbelgran. I en svacka mellan tomterna, österut mot Timotejstigen, öppnar sig ett hav av älggräs omgivet av häggsnår. Mot Tuvtåtelstigen finns ett mindre vassbestånd. I brynen mot Tjuvholmsvägen växer björk, tall, en och hassel. Området utgör en igenvuxen betesmark, som med tiden blivit svårframkomlig.

NATURVÄRDEN

Högörtäng av intresse för pollinerande insekter. Värdet bedöms dock öka efter en tid av regelbunden slåtter, då växt- och djurlivet blir mer artrikt och varierat.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Hela området bör slås och all slyvegetation jämnas med marken. Den stora granen bör tas bort och riset fraktas bort. Detta ökar möjligheten att på sikt få en mer varierad flora, ett rikare växt- och djurliv och en trevligare landskapsbild utmed vägarna och stigen.

Område Ö7

BESKRIVNING

Vid vägen till Ängsstugans sommarkafé finns ett igenvuxet strandängsområde som i stora delar domineras av högorter, där älggräset dominerar stort. En klippt stig går söderut mot stranden. Närmast stranden finns en ängsglänta med en artrik flora med bland annat blodrot, blåtåtel, darrgräs, hirsstarr, sumpmåra, kärrsilja, och gökblomster. I den manshöga vassen står några exemplar av den sällsynta storskräppan, som är en hybrid mellan vattenskräppa och hästskräppa. Mot Tjuvholmsvägen i nordöst finns några traddungar med hägg, rönn och björk och nära Timotejstigen en tät, närmast ogenomtränglig lövdunge med ask, rönn och måbär.

NATURVÄRDEN

I nuläget är naturvärdet främst kopplat till älggräsets korta blomningsperiod, då blommorna attraherar mängder av pollinerande insekter. Några fläckar i avsaknad av högorter äger en rik och varierad flora med bland annat blodrot, blåtåtel, darrgräs, förgätmigej, gökblomster och kärrsilja. Sannolikt finns en potential att skapa en rik och varierad flora över hela området.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Älggräshavet må vara vackert när det blommar, men högortsvegetationen är bara ett förstadium till en total igenväxning med al och hägg, så som skett i andra delar i trakten. Därför föreslås här en kraftig decimering av högörtängarna genom slätter i den omfattning resurserna tillåter. På längre sikt vore det optimalt med betesdjur från vägen och ända ut till havet, men problemet är att djuren inte är så förtjusta i älggräs vilket kräver stödutfodring och stängsling långt ut i viken. Om prioritering måste göras är det viktigt att de delar av området där sly börjat etableras tas i första hand.

I nordost mot Tjuvholmsvägen bör en röjning göras av det täta buskskiktet, framför allt hägg och rönn. Den stora granen närmast vägen bör avverkas. Spara den gamla enen, två av björkarna och den vidkroniga tallen. Nära Timotejstigen bör endast den stora asken, de stora björkarna och enstaka måbärsbuskar sparas – resten bör tas bort inklusive alla unga askar i marknivå.

Område Ö8

BESKRIVNING

Vid Timotejstigen mot Tjuvholmsvägen finns ett tätt lövskogsbestånd med ett tätt och snårigt buskskikt av hägg samt högt gräs och älggräs i markvegetationen. Frodigheten i detta igenväxningsområde gör det mycket svårt att komma fram. Marken är näringsrik och förutom nämnda arter växer här även röda vinbär, jordreva, måbär, nyponrosor och hassel. I sydöstra delen finns ett fint björkbestånd och bara glest med buskar. Här under björkarna växer bland annat oxel, hassel, druvfläder, glansros och måbär. Längs Timotejstigen finns på västra sidan fina björkar och täta slånsnår. Vid Timotejstigens slut finns en artrik flora med olika mållor, förvildade trädgårdsväxter och ängsväxter. Intressanta arter är blåmålla, rödmålla, gurkört, opievallmo, rosenmalva, foderlost, purpurklätt, vitpil, piggstarr, prästkrage, rågvallmo och rönnspirea.

NATURVÄRDEN

Värderna ligger främst i de stora träden, medan igenväxningen i busk- och fältskiktet sannolikt utarmat en tidigare mer artrik vegetation. Miljön vid Tjuvholmsvägens slut har dock en artrikare flora gynnad av mekaniska störningar i markskiktet och skötsel.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Skogspartiet behöver en ordentlig genomröjning för att på nytt skapa en grässvål med en mer ljuskrävande växtlighet. Det finns i området stora fina tallar, bland annat en mäktig dubbeltall, och diametern på träden är 60 – 70 cm i brösthöjd. Lövträden i det täta lundområdet är inte mer än 30 år gamla och utgör en igenväxningsgeneration – alla dessa bör tas bort. Däremot är det värdefullt att spara de äldre björkarna närmast vägen liksom en buskformig rönn viktig för fåglar och insekter. På Timotejstigens västra sida bör de vackra björkarna frihuggas och slånbuskarna glesas ur eller röjas bort. Det är viktigt att göra gallringen i ett par omgångar för att minska risken för röjningsgödslings effekter.

Område Ö9

BESKRIVNING

Gräsmark med enstaka björkar. Välskött bryn mot betesmarkerna i norr. Skötseln sker i privat regi.

NATURVÄRDEN

En del ängsväxter, t.ex. käringtand (bilden), uppträder på den välskötta ytan.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Ingen utöver den som redan sker.

Område Ö10

BESKRIVNING

Norr om stugorna på berget finns en bred brynzon mot betesmarkerna. I brynet växer enstaka tallar, björkar och aspar. I övrigt är marken starkt igenväxt av hägg, aspsly och nyponsnår samt högväxta gräs och örter, främst älggräs. I den relativt artrika floran växer bland annat hässlebrodd, svinrot, humleblomster, getrams, blodrot och rödblåra.

NATURVÄRDEN

Äldre björkar, tallar och aspar samt delar av en artrik och utvecklingsbar flora. Goda förutsättningar för att skapa ett rikt insektsliv i brynet mellan ett berg och en öppen betesmark.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Inledningsvis bör alla unga träd och buskar samt all sly tas bort. Då framhävs också de stora träden och de praktfulla enarna i brynet samtidigt som området återfår en tidigare hagmarkskaraktär. Därefter bör marken hävdas med bete eller slåtter. En idé är att flytta betesstängslet mot bergkanten, så att betesdjuren kan gå ända in på tomtgränserna, vilket minskar behovet av ett framtida årligt underhåll. Det är viktigt att göra gallringen i ett par omgångar för att minska risken för röjningsgödslingseffekter.

Område Ö11

BESKRIVNING

Nära Ängsstugans café finns en blandskog med alar, grova granar och tallar, fina rönnar och enstaka askar. Vegetationen är lundartad, mot stranden i söder alltmer präglad av markens näringsrikedom. Bland buskar i lundområdet märks druvfläder, måbär, olvon, hägg, äkta fläder, snöbär och getapel. En upptrampad stig går från caféets parkeringsplats ned mot stranden.

NATURVÄRDEN

Bandskog med grova barrträd och ett artrikt buskskikt.

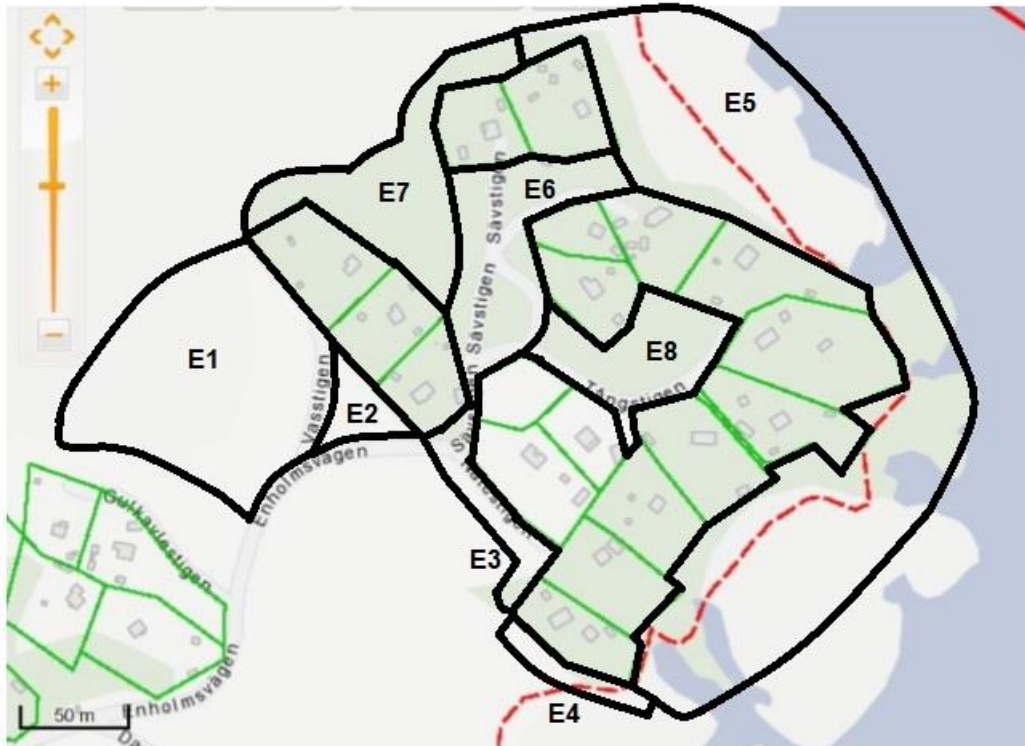
FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Lundområdet bör lämnas intakt då vegetationen fungerar som vindskydd för sommarcaféet. Hävdgynnad flora saknas, varför det bedöms onödigt att skapa en betesmark här. Granarna och tallarna är bland de grövsta i det undersökta området. Deras ålder och kondition kan på sikt utgöra en säkerhetsrisk för omkringliggande byggnader och parkeringsplats.

Enholmen

Karta över skötselområden

ENHOLMEN

Område E1

BESKRIVNING

Fuktig högörtäng, mot nordväst blötare och mer igenväxt. Ursprungligen gammal betesmark på landhöjningsstrand, nu igenväxt med ung askog. Troligen pionjärskog på tidigare kontinuerligt hävdad strandäng. Mot Vasstigen är marken torrare och bevuxen med ängsvegetation. Mot fjärden en svärgenomtränglig al-vassvegetation med ormbunkar, främst kärrbräken och skogsbräken. Längre åt söder är vassen glesare. Tidigare hävdgynnade arter nu i princip borta. Området betades med hästar fram till 2010 - 2012.

NATURVÄRDEN

Typisk kärrvegetation på gammal strandäng med ett rikt bestånd av kärrbräken. Av ormbunkar sågs sannolikt också den sällsynta korsningen mellan två ormbunkar, lundbräken och skogsbräken.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Närmast Vasstigen, i öppna delar, bör årlig slåtter ske, men älggräsbeståndet har stor betydelse för insekter och bör stå kvar om än begränsas om det tenderar att breda ut sig. I övrigt bör klibbal gallras till 75%, vilket ger mer ljus till marken och en mer varierad flora och landskapsbild. Alen bildar årligen nya stubbskott och kräver kontinuerlig bekämpning. Får äter gärna askkott, men samtidigt bör får undvikas på fuktiga marker med tanke på risken för parasitangrepp (leverflundra). Årlig avveckling av uppväxande skott kräver stora insatser som kan kosta tid, pengar och arbete.

Område E2

BESKRIVNING

Liten ohävdad gräsmark med högt gräs och enstaka buskar, betades av hästar en period fram till år 2010 – 2012. Enstaka buskar finns, men ingen igenväxning av träd/buskar. I brynet mot tomterna finns rester av ängsflora, i övrigt är floran trivial och domineras av insådda vallväxter. Bland ängsväxter märks backlök, sandlök, getrams, gråfibbla, bockrot, backblålocka, gulmåra, luddhavre, tjärblomster och prästkrage.

NATURVÄRDEN

Rester av torrängsflora i solexponerat tomtbryn.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Årlig slåtter av ytan lämplig, dels för att gynna ängsfloran, dels för att hindra ytterligare igenväxning. Området möjligt som plats för aktiviteter.

Område E3

BESKRIVNING

Längs Natestigen finns en klippt gräsmatta, tidigare med insådda gräs och vitklöver. Mot strandängen finns en smal bård bevuxen med hägg och högörtvegetation.

NATURVÄRDEN

Älggräset är viktigt för biologisk mångfald för främst blompollinatörer.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Borttagning av häggen gynnar örtfloran och är nödvändig då träden riskerar växa upp i elledningen.

Område E4

BESKRIVNING

Området består i princip av ett syrénsnår och enstaka prydnadsbuskar i en smal zon mellan ett par tomter.

NATURVÄRDEN

Inga egentliga naturvärden.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Snåret lämnas tills vidare orört.

Område E5

BESKRIVNING

Stort vassområde av viss betydelse för fågellivet. Under 2003 observerades under lämplig häckningstid knölsvan, vigg skäggdopping, kanadagås, grågås, knipa och gräsand. I strandkanten växer bl.a. borstnate, ålnate, grovnate och axslinga.

NATURVÄRDEN

Ordinärt fågelliv i vassarna, men sannolikt skulle fler besök avslöja ytterligare fler arter av betydelse.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Inga åtgärder.

Område E6

BESKRIVNING

Området utgörs av en sänka i terrängen där huvuddelen av marken är bevuxen med al och älggräs. Närmast vägen är vegetationen nedtrimrad, men några större björkar och alar står kvar. Träden har en diameter av omkring 50 cm. I ett lundparti NV om Tångstigen finns skogsvinbär, hässlebrodd, ask, hassel, rödblåra och skogsviol, samt en liten bergknalle med tät lövvegetation. I östra delen av område E6 sticker det upp några små bergknallar mot en liten väg med tomter på båda sidor. Nära vägen finns också en del växter förvildade från odling som fläder, klöveroxalis, jättebalsamin, sydtok, pepparrot och spärroxbär.

NATURVÄRDEN

Lundparti med delvis näringskrävande flora.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Röjning bör ske av unga träd och buskar så att området uppvisar en luftig hagmarkskaraktär. Ett tvåstamigt körsbärsträd bör lämnas kvar. Lämna också de välväxta, stora björkarna, vilka har stor betydelse för landskapsbilden.

Område E7

BESKRIVNING

På Enholmens nordvästra sida finns en tät klibbal-hägg-älggräs-lund med mycket sly av hägg. Älggräset växer manshögt och terrängen är svårframkomlig. Beståndet utgör en primärsuccesion i en tidigare betesmark. I lundpartiet växer även ask, vildapel, jättebalsamin och röda vinbär.

NATURVÄRDEN

Området saknar egentliga naturvärden.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Området bör gallras kraftigt så att cirka 50% av all klibbal och hägg tas bort samtidigt som ungt häggsly röjs. Älggräsvegetationen bör slås, åtminstone i de mer öppna delarna, så mer ljus kommer till marken. Därigenom kan en mer varierad flora på sikt utvecklas.

Område E8

BESKRIVNING

Norr om Tångstigen finns en blandskog med grova tallar och björkar, ett par grova granar och ett relativt tätt buskskikt av hägg, rönn och hassel. I fältskiktet finns en örtrik vegetation med mycket getrams och hässlebrodd. Mot vägen tättnar vegetationen och blir nästan ogenomtränglig. Bland funna arter i området kan nämnas liljekonvalj, svinrot, berberis, måbär, skogstry, rödblåra, blodrot och ekorrbär.

NATURVÄRDEN

Skogsdunge med gamla träd. De grova träden är viktiga för den biologiska mångfalden. Floran är örtrik.

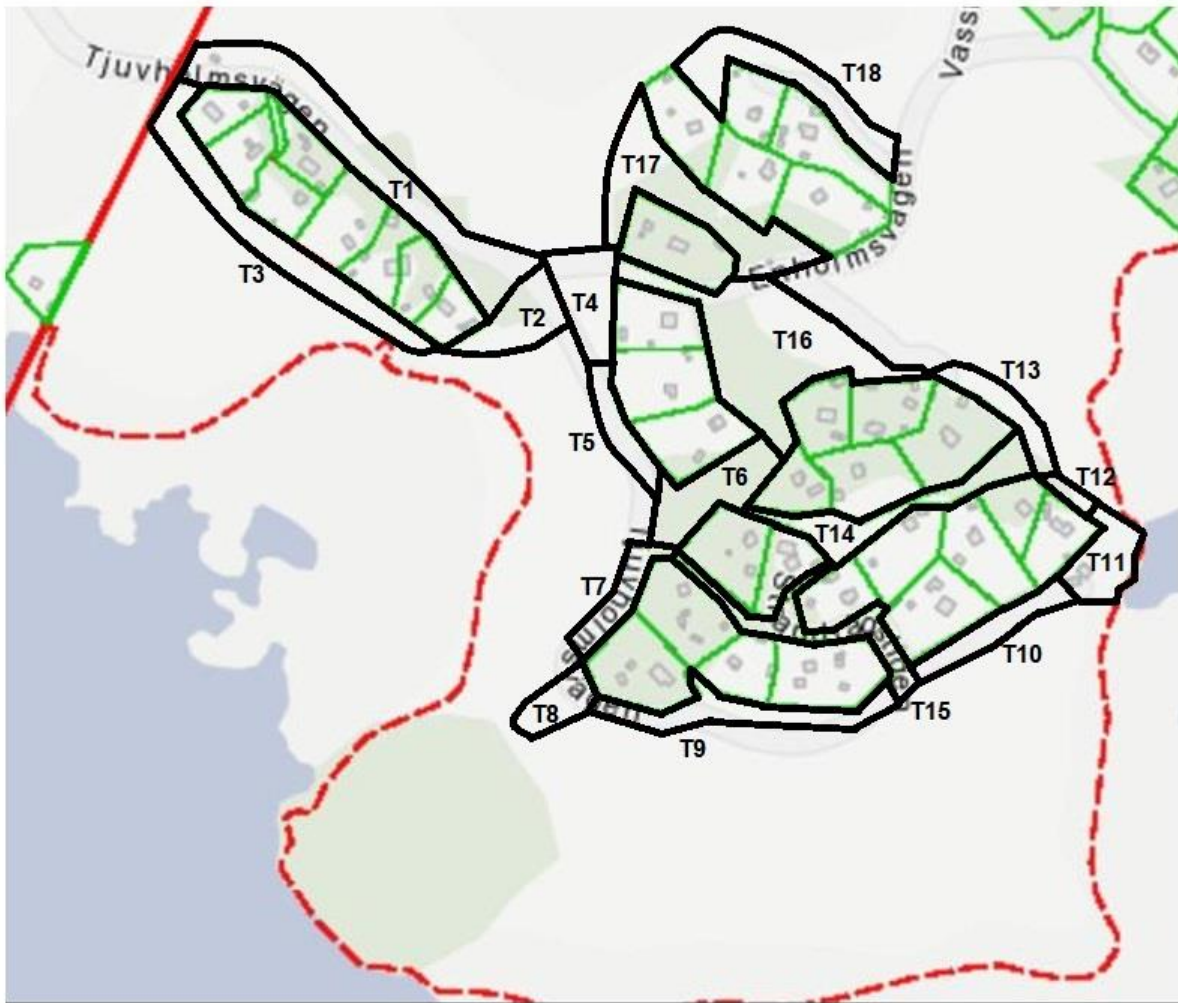
FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

De mäktiga barrträden bör sparas för att bevara karaktären av blandskog. En viss röjning i buskskiktet gynnar markfloran då det annars blir alltför skuggigt. I brynen bör tallarna och de bärande nyponbuskarna lämnas samt ett par större alar som står intill varandra. Även den lustigt växande tvåstammiga björken i bergkanten bör sparas.

Tjuvholmen

Karta över skötselområden

TJUVHOLMEN

Område T1

BESKRIVNING

Mot vägen rundhållar, vilka delvis ligger på tomtmark. I vägkanten annars en ängsvegetation av refugiekaraktär som delvis är trimrad. Längs vägen finns också en del björk, ek, tall och asp samt ungt lövsly. I östra änden finns ett 20-tal aspar.

NATURVÄRDEN

Floran i vägkanten är relativt artrik med bland annat blåklockor, gulmåra, vitmåra, blodrot, backlök, ängsfryle, gåsört och liljekonvalj.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Lövslyet bör hållas efter. Ett aspbestånd med ett 20-tal aspar står trångt och bör glesas ut till cirka 50% för att främja tillväxt så att de kvarstående träden kan utvecklas till hålaspar viktiga för hålbbyggande fåglar.

Område T2

BESKRIVNING

Närmast vägen finns ett flerskiktat bryn med klibbal, hägg och rikfruktiga hallonbuskar. Innanför växer i en tät dunge en hel del hägg med inslag av klibbal och vildapel. I buskskiktet finns även asksly och röda vinbär. Jorden är näringsrik och kvävegynnade arter som stinksyska och nejlikrot är vanliga, men i slutna partier ligger marken sommartid nästan bar. I området finns inslag av död ved. Dungen gränsar i söder till en betad strandäng.

NATURVÄRDEN

Lundpartiet har genom sin förtätade grönska en viss betydelse för fågellivet. Även ett par stora, mångstammiga rönnar med rik fruktsättning är viktiga i detta avseende. Död ved finns i viss omfattning.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

En viss utglesning av lundpartiet, framför allt av hägg, bör göras. Klibbal gallras till ungefär 30%. Därigenom bildas en lund med en rikare markvegetation. De stora rönnarna bör frihuggas för att kunna leverera frukter till fåglarna under sensommar och höst.

Område T3

BESKRIVNING

Området utgörs av en mycket smal zon mellan tomterna vid Tjuvholmsvägen och intilliggande strandäng. Här växer en tunn bård med klibbal, sälg och högorter, främst vass, älggräs och strandlysing. Av övriga arter kan nämnas rosendunört, madrör, rörsvingel, blåsäv, svärdsilja, slokstarr, plattstarr, kärrspira, ängsull och agnsäv, i nordvästra delen på något torrare mark även ängsväxter som darrgräs, gulmåra, vildlin, rödklint, käringtand och småborre.

NATURVÄRDEN

Brynet är relativt artrikt, men även högorterna är viktiga för bland annat insekter.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

I norra delen av området växer en del alsly och det är viktigt att viss slåtter bedrivs här så inte alskotten växer upp till alskog.

Område T4

BESKRIVNING

I vägdelningen mellan Tjuvholmsvägen och Enholmsvägen finns en älggräsdominerad högörtäng med inslag av lågväxta träd och buskar. Träden har tidigare beskrivits. I norra delen av ytan är det mer ängsartat med förekomst av örter som blodrot, blååtåtel, brudbröd, gulmåra, luddhavre, småborre och fyrkantig johannesört.

NATURVÄRDEN

Norra delen av ytan är örtrik med en varierad flora.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Slätter bör ske av älggräsbeståndet. Marken ligger nära vägen och har betydelse för vägmiljön. I norra delen av ytan finns torrängsvegetation som kan utvecklas vid höga ljusinsläpp. De tidigare beskurna träden och bärande buskarna kan lämnas, då de står relativt glest och har betydelse för fågellivet.

Område T5

BESKRIVNING

Vid Tjuvholmsvägen nedanför Enholmsvägen finns ett vägbryn med blandad vegetation. Här står 30-åriga tallar och några äldre björkar tillsammans med ett yngre träd- och buskskikt av hägg och getapel av igenväxningskaraktär. En liten berghäll når fram till vägen. Runt denna växer en torrängsflora med mycket fårsvingel. I övrigt märks i floran arter som gulmåra, backlök, blåtåtel, blodrot, getrams och kärleksört.

NATURVÄRDEN

Partier med torrängsflora i vägbryn.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Vägbrynet bör slås så slyet försvinner och så mer ljus når marken. Alarna bör avverkas. Ett par tallar och de fina, välväxta björkarna bör sparas liksom buskar av nypon, brakved och getapel.

Område T6

BESKRIVNING

Närmast Tjuvholmsvägen finns ett slånsnår och en mäktig björk med fint hängande grenar. Brynet mot vägen är totalt igenväxt med al, hägg, slån, getapel och enbuskar. I örtfloran uppträder arter som småborre, backlök och späddaggekåpa. Här fanns också hårig stenros, tidigare ej funnen i Nyköpingstrakten. Åt nordost växer på sydvästsluttningen en aspskog. Asparna har en ålder av 25 – 40 år och har ännu inte nått den ålder att de utvecklat kvisthål av värde för hålbbyggande fågelarter. Nära vägen finns ett par aspar som fallit omkull. I aspskogen växer rödblära, hässlebrodd, hartsros, hårig stenros och hassel.

NATURVÄRDEN

Aspskogen är tämligen artrik och har potential att på sikt bli en fin biotop för lavar och hålbbyggande fåglar. Fyndet av hårig stenros är det första i Nyköpingstrakten.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Träd och buskar i brynet mot vägen bildar en sentida igenväxningsgeneration och bör tas bort. Den stora björken bör sparas. Lövdungen med asp bör sparas då det är en framtida viktig biotop för fåglar, lavar och insekter. De döda asparna närmast vägen bör få ligga kvar. I skogsdungen finns en rik föryngring av ädelgran, *Abies alba*. Skotten har sitt ursprung från två planterade ädelgranar i krönet på berget. Dessa är cirka 40 cm grova och är belägna på tomtmark. Föryngringen av ädelgran hålls under uppsikt och skotten kan på sikt behöva tas bort.

Område T7

BESKRIVNING

Norr om Tjuvholmsbergets parkering finns mot vägen en brynzon med en igenväxande lövskog av klibbal, hägg, björk, rönn m.fl. I brynet växer högrörter som älggräs, strandlysing, svärdslilja och blåttåtel samt darrgräs, svarta vinbär, gulmåra och backlök.

NATURVÄRDEN

En fin björk står vid Tjuvholmsbergets infart. Relativt artrik vegetation i vägkanten.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Skötseln bör gå ut på att ta bort all igenväxningsvegetation och skapa ett öppet soligt bryn mot vägen, vilket innebär att brynet behöver slås årligen. Träd som bör sparas är en stor björk, någon tall och olvonbuskarna.

Område T8

BESKRIVNING

Mot Tjuvholmsberget finns en liten parkeringsficka med bryn mot betesmarkerna av ung klibbal, hägg och älggräs. I anslutning till parkeringen finns en alskog med stora björkar, vilken kan ses som en utlöpare till lundvegetationen längs Tjuvholmsberget. Här finns lundvegetation med inslag av sloknunneört, skogsviol, jordreva, vitsippa, rödblåra

NATURVÄRDEN

Lundmiljö som ansluter till den lummiga skogen vid Tjuvholmsberget.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Det lilla lundområdet undantas från avverkning, då den kan ses som en utlöpare av lövskogen vid berget. Brynen med igenväxningsvegetation bör skötas så att ung och al hägg tas bort och högörtvegetationen slås.

Område T9

BESKRIVNING

Mellan Tjuvholmsberget och Strandrågstigen finns mot vägen en bård med en artrik buskvegetation. Mot Strandrågstigen finns några högre stammar och granar, i övriga delar högväxta buskar eller låga träd av en och rönne. Flera av enarna är höga och välväxta. Mot strandängen finns en örtrik välgång. Området är förhållandevis artrikt med brudbröd, gulmåra, backlök, småborre, darrgräs, vitmåra, blodrot, dagglåpor, knägräs, backnejlika, svinrot, rödklint och ängsviol. I brynet hittades en gallbildning på ek från gallstekeln *Andricus curvator*, en art med bara 7 kända fynd från Sverige.

NATURVÄRDEN

Örtrik välgång mot strandängen med typisk, hävdgynnad ängsflora. Höga, välväxta enbuskar. Sällsynt gallstekel på ek.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Enarna är viktiga för landskapsbilden, rönnen viktig för fåglar och insekter. I övrigt råder en igenväxningssituation där den artrika torrängsvegetationen riskeras att gå förlorad genom beskuggning till följd av ohävd. Hela brynet samt välgången bör därför slås årligen. De stora stammarna bör få stå kvar, medan granarna kan avverkas och riset forslas bort. En grövre getapel, cirka 4 m från vägen, bör skonas.

Område T10

FOTO

BESKRIVNING

Längs vägen mot Tjuvholmens hamn finns artrika vägbryn och vägdiken. Brynen finns på båda sidor om vägbanan. Mot husen i norr finns en del lövsly. Floran är intressant genom en stor förekomst av den rödlistade hartmanstarran, *Carex hartmanii*, med över 100 axbärande strån i det grunda diket på vägens norra sida samt även några strån på södra sidan. I övrigt påträffades gulmåra, blodrot, ängsfryle, småborre, kanelros, knägräs, darrgräs, vindaggkåpa, sammetsdaggekåpa och vitmåra.

NATURVÄRDEN

Artrik flora med förekomst av den rödlistade arten hartmanstarr i vägkant.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Floran i vägkanterna är skyddsvärd. Den är hävdgynnad och ljuskrävande och försvinner vid igenväxning. Brynen bör röjas på sly och därefter trimras/slås. Beståndet med hartmansstarr bör helst slås sent på säsongen så att den hinner sätta frö. Arten behöver också följas upp och beståndets storlek och livskraft dokumenteras för att se om skötseln gynnar arten.

Område T11

BESKRIVNING

Vid båthamnen finns ett vassbälte med gator i vassen för brygga och båtupptagning. Vassen kringgärdas av lövträd, främst asp och klibbal. På den klippta gräsmattan står ett fikabord. Området sköts redan idag med klippning av gräs och reducering av buskar. I havet nära stranden växer en vattenvegetation med axlinga i stora härvor, blåsäv, hjulmöja, ålnate, strandranunkel, knappsäv och vattenskräppa. Nordväst om hamnen inleds en strandpromenad med vassar mot vattnet och berghällar vid stigen. På den intilliggande strandängen växer en strandängsvegetation med jättegröe, plattstarr, tuvad hundstarr, ängsull, madrör och kärrsilja. På motsatta sidan av stigen finns ett lundbryn med liljekonvalj, ängskovall, getrams och rödblåra.

NATURVÄRDEN

Artrik vegetation vid havsstranden och välskött hamnmiljö.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Inga åtgärder vid hamnen utöver de som görs idag. Strandstigen bör även i fortsättningen slås. Lundbrynet bevaras intakt.

Område T12

BESKRIVNING

Ungefär 50 meter norr om hamnen finns ett bestånd av blandskog med stora granar samt en stor lönn och en sälk. Ned mot stigen och strandängen finns en lundartad brynflora med ängskovall, liljekonvalj, stinknäva, hassel och skogsviol.

NATURVÄRDEN

Värdefull skogstofs av betydelse för fågelliv och vindskydd mot husen.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Området lämnas orört.

Område T13

BESKRIVNING

Nordväst om hamnen finns ett torrängsparti med enar, nyponbuskar och rester av en torrängsflora längs stigen vid stranden och en stig upp i berget. Här växer också en del sly. I området växer bland annat gråfibbla, blodrot, backlök, gulmåra, knägräs, sumpmåra och förvildat sen häggmispel, vildvin, pimpinellros och bergklint. Här finns också ett ovanligt stort bestånd av hybriden mellan ängsviol och skogsviol.

NATURVÄRDEN

Artrik torrängsflora, vackra bestånd av en, rönn och nyponbuskar.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Området sköts redan idag med slåtter. De vackra enarna, rönnarna och nyponbuskarna bör sparas. Det finns en del uppväxande sly som bör hållas efter, för att förhindra ytterligare igenväxning.

Område T14

BESKRIVNING

I en gip mellan två tomtgrupper väster om hamnen finns ett bergsparti med tallar och enstaka buskar av ek, asp och rönn. Flera av tallarna är 100 – 150 år. I bergspartiet växer rikligt med liljekonvalj. Längs en stig längre västerut är det mer lövrikt med förvildade buskar och andra förvedade växter, t.ex. kaprifol. Här finns också en del torrängsväxter som äkta johannesört, gråfibbla, backnejlika och ängsviol. I området sågs också larver på jordreva av jordrevagallstekel, *Liposthenes glechomae*, med blott ett 10-tal fynd rapporterade från landet. I den allra västligaste delen finns ett artrikt parti med bland annat backnejlika och svinrot.

NATURVÄRDEN

Gamla tallar på berg nära strandängen. Delvis rik torrängsflora längs stigen. Ovanlig gallstekel på jordreva.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

I östra delen vid tallbacken bör en viss röjning av sly av ek, asp och rönn utföras för att hindra igenväxning. De gamla tallarna är viktiga för landskapsbilden bör sparas. Vid behov bör stigen mot

väster röjas. Längst i väster bland husen finns ett igenväxt snår som bör röjas bort i syfte att utveckla en torrängsflora och en luftigare miljö.

Område T15

BESKRIVNING

Mellan Strandrågstigen och tomterna närmast stigen finns ett buskbryn med slån, nypon och ett stort körsbärsträd. Här finns också en dunge med hägg och körsbär. På löven av en ek påträffades spår av en ekminerarvivel, *Orchestes quercus*, tidigare aldrig funnen i Nyköpingstrakten.

NATURVÄRDEN

Bärande buskbryn av värde för fågellivet.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

De bärande träden och buskarna är viktiga för fågellivet och bör sparas. Slånbuskaget kan dock gallras ut en smula och i den täta dungen med hägg och körsbär bör en utglesning ske så mer ljus kommer ned till marken.

Område T16

BESKRIVNING

Söder om Enholmsvägen växer en 50-årig blandskog med dominerande tall och björk. Under träden utbreder sig ett fält med högväxta örter och sly av hägg, asp med flera. Längre åt söder vidtar en tätare skog med mycket aspsly och intill en bergkulle växer rikligt med ung hägg och rönn. I den östra delen står ett rent björkbestånd med mycket älggräs på marken

NATURVÄRDEN

I området finns en del lundväxter som hässlebrodd och lundelm, den senare signalart i skogsbruket för nyckelbiotoper. På grund av en långt gången igenväxning är naturvärdena av ringa betydelse.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Hela skogsbeståndet utgör en igenväxningssuccession med stort skötselbehov. Närmast vägen bör tallarna fällas, björkarna sparas och slätter bör ske av högorter och sly. Målet är på sikt att skapa en "björkhage". Spara aspen längre söderut, exempelvis kan 3 - 4 grövre aspar stå kvar, medan resten av slyet inklusive häggen bör röjas bort ända bort till bergkullen. Den grova eklågan på marken bör få

ligga kvar, då den har betydelse för nedbrytande organismer. I området med björk och älggräs kan björkarna stå kvar och älggräset slås. Det är viktigt att göra gallringen i ett par omgångar för att minska risken för röjningsgödslings effekter.

Område T17

BESKRIVNING

Närmast Enholmsvägen på Agstigens östra sida finns en öppen gräsmark som klipps. På andra sidan av Agstigen finns en ca 30-årig aspskog med en kvävegynnad undervegetation av nejlikrot och hallon och en ruskig massa sly. I fuktiga delar åt väster växer massvis med älggräs.

NATURVÄRDEN

Stort bestånd av hässlebrodd växer i den täta lövskogen. Även om arten indikerar rikare markförhållanden och s.k. brunjordsstruktur, är den mycket vanlig i Nyköpingstrakten.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Dalgången är i behov av radikala skötselinsatser, då allt som växer där idag egentligen bara är ett resultat av 30 års igenväxning. Vid en första gallring bör enstaka aspar och björkar sparas medan al och hägg röjs bort. I ett senare skede skulle markvegetationen behöva slås för att en artrikare flora och fauna ska kunna utvecklas. Det är viktigt att göra gallringen i ett par omgångar för att minska risken för röjningsgödslings effekter.

Område T18

BESKRIVNING

Nära Enholmen, intill Gulkavlestigen, utbreder sig en högtäng med massor av älggräs och buskar av unga alar och snår av hägg. Ängen övergår mot fjärden i ung alskog och ansluter därigenom till område E1 (Enholmen). Här växer också ett bestånd av 50-åriga alar. Vid Agustberg, vid Gulkavlevägens slut, är floran mer varierad.

NATURVÄRDEN

Området saknar egentliga naturvärden, fränsett älggräsets blommor under ett par korta sommarveckor, då insekter av olika slag besöker blomsterhavet.

FÖRSLAG TILL SKÖTSEL

Högörtängen är en igenväxningsvegetation som bör slås samtidigt som buskar och buskage av al och hägg klipps bort. Det äldre albeståndet vid Agustberg kan få stå kvar. En del av älggräsbeståndet kan sparas för pollinerande insekter.